

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

Deres referanse:

Vår dato:
26.05.2020

Vår referanse:

Eivind Digranes, Rådgiver
eivind@ungefunksjonshemmede.no

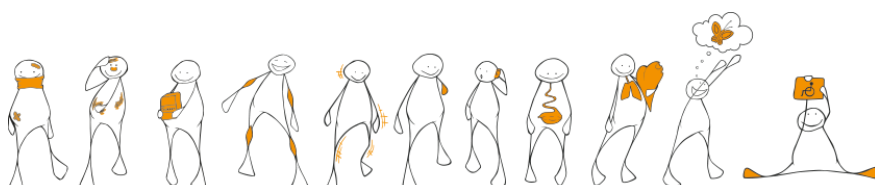
Høring NOU 2019: 23 – Ny opplæringslov

Unge funksjonshemmede er en paraplyorganisasjon for organisasjoner av, med og for unge med funksjonsnedsettelse og kroniske sykdommer. Organisasjonen representerer 37 organisasjoner med over 25 000 medlemmer.

Unge funksjonshemmede sender med dette inn sitt høringssvar til NOU 2019: 23 Ny opplæringslov. Innledningsvis legger vi frem noen overordnede kommentarer, før vi går inn på de ulike delene av utvalgets forslag til ny lov. Der vi er uenig med utvalgets forslag har vi i størst mulig grad lagt inn konkrete forslag til lovtekst.

1. Overordnede kommentarer

Først og fremst vil vi gi utvalget skryt for den svært grundige innsamlingen av erfaringer og innspill fra funksjonshemmedes organisasjoner og fra barn og unge. Utvalget har vært interessert og oppsøkende. Selv om ikke alle innspillene vi har kommet med har blitt fulgt, har utvalget lyttet til oss og tatt det vi har sagt seriøst. Vi har fått flere muligheter til å møte utvalget direkte og sende skriftlige innspill. I tillegg har utvalget delt notater og utkast med oss, for å få konkrete tilbakemeldinger før NOU-en er ferdigstilt. Medvirkningsprosessen har kort sagt vært eksemplarisk. Vi ber departementet legge til rette for at fremtidige utvalg lærer av Opplæringslovutvalget, og tar i bruk tilsvarende konsulteringsmetoder.

Forskjell på å ha rett og å få rett

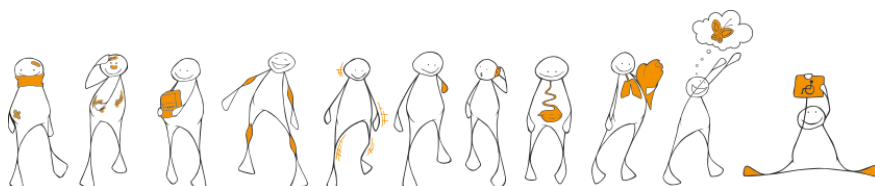
Unge funksjonshemmede er glad for at det endelig tas en helhetlig gjennomgang av opplæringsloven. Samtidig er det viktig å understreke at for elever med funksjonsnedsettelse og kronisk sykdom er det ikke hovedsakelige lovverket som står i veien for et likeverdig opplæringstilbud, men praksis. Dagens opplæringslov inneholder allerede mange gode og viktige rettigheter, men problemet er i stor grad at loven ikke følges. Det er stor forskjell mellom å ha rett og å få rett, og store kommunale forskjeller. Det er særlig en utfordring at kommunene og fylkeskommunene har stort skjønn i praktiseringen av grunnleggende rettigheter. I tillegg mangler ofte PPT og skolene ressurser og kompetanse til å gi den oppfølgingen og tilretteleggingen som trengs. Og ikke minst: brudd på opplæringsloven får altfor sjelden konsekvenser for kommunen eller fylkeskommunen.

Rettighetsbrudd bør få konsekvenser

Unge funksjonshemmede er skuffet over at utvalget foreslår ikke å innføre nye reaksjoner ved brudd på opplæringsloven. Vi mener at for å sikre økt etterlevelse av opplæringsloven, bør det innføres strengere sanksjonsmidler ved lovbrudd. Det hjelper lite med lovfestede rettigheter i skolen om det ikke får konsekvenser for kommunene og fylkeskommunene dersom de bryter de samme rettighetene. Retten til spesialundervisning brytes dessverre daglig i skolen, ofte uten konsekvenser. I opplæringsloven § 9-A er det innført sterke reaksjoner i skolemiljø saker, nettopp på grunn av hvor alvorlig mobbing er for den enkelte elev. På samme måte får brudd på retten til spesialundervisning svært store konsekvenser for hele livet til elever med tilretteleggingsbehov. Det bør derfor innføres tilsvarende reaksjonsmuligheter når det kommer til retten til spesialundervisning. Vi viser ellers til Barneombudets høringssvar på dette området.

«Elever med særskilte behov»

Begreper er med på å skape holdninger. I opplæringssektoren refereres det både i lovverk og fra myndighetene ofte til «elever med særskilte behov». Slik vi ser det gir begrepene «særskilte behov» og «spesielle behov» et inntrykk av at elever med funksjonsnedsettelse og kronisk sykdom er spesielle, og annerledes alle andre elever. Begrepene er også lite beskrivende. Vi mener derfor dette er en stigmatiserende og upresis ordbruk. Der man referer til elever som har behov for tilrettelegging, mener vi «elever med tilretteleggingsbehov» er et mer treffende begrep. Dette begrepet passer i så fall godt med utvalgets forslag om å gå over til «individuell tilrettelagt opplæring», i stedet for «spesialundervisning». Vi ber derfor om at dette endres gjennomgående både i lovtekst, forskrift og forarbeider, og at myndighetene går over til å referere til «elever med tilretteleggingsbehov».

Loven bør være mer beskrivende

Lovutvalget går gjennomgående i retning av å forenkle dagens opplæringslov. Selv om det kan være positivt til en viss grad, mener vi utvalget går for langt i forenklingen. Lovforslaget er flere steder betydelig mindre beskrivende enn dagens opplæringslov, og viktige bestemmelser er tatt ut av loven. Vi er bekymret for at dette vil føre til at det kommunale skjønnet blir større. I tillegg kan det bli vanskeligere å sette seg inn i hvilke rettigheter man har i skolen om de ikke står direkte i loven. Ofte må elever og foreldre kjempe for å få oppfylt sine rettigheter, og da er loven et viktig verktøy. Det må være lett å forstå loven og hvilke rettigheter man har som elev og forelder. Vi mener derfor opplæringsloven gjennomgående bør være mer beskrivende og at viktige rettigheter må stå direkte i loven.

Vi må tørre å snakke om ressurser

Selv om utvalget kommer med flere lovforslag som er ment å styrke opplæringstilbudet for elever med tilretteleggingsbehov, er dette bare en side av løsningen. Vi må også tørre å snakke om ressurser. Spesialundervisning krever ofte både ekstra menneskelige og økonomiske ressurser fra skolene, noe som ofte mangler. Dette er en viktig grunn til den utstrakte assistentbruken på skoler rundt om i landet, som ikke utelukkende kan løses gjennom lovmessige innstramminger. Skal vi løfte kvaliteten på spesialundervisningen, må skolene og PPT få større ressurser til å gi den oppfølgingen som trengs.

2. Kommentarer til ulike deler av utvalgets forslag

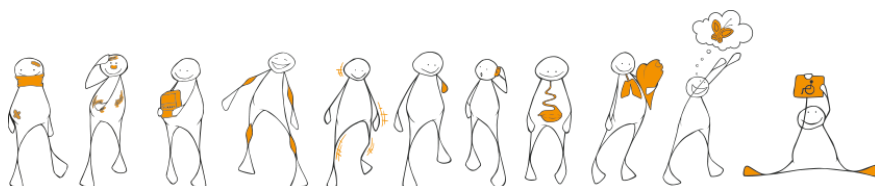
Under følger våre kommentarer til ulike deler av utvalgets forslag. Vi kommenterer først noen områder det er naturlig å diskutere samlet, før vi legger frem våre vurderinger under hvert enkelt kapittel i lovforslaget.

Videregående opplæring

Vi gir her våre samlede kommentarer til utvalgets forslag om videregående opplæring i NOU-ens kapittel 24 og 29.

Rett til videregående opplæring

I dag er retten til videregående opplæring knyttet til rett til inntak ved ett av tre utdanningsprogrammer. Utvalget foreslår å videreføre denne retten. Slik vi ser det går ikke dette langt nok. Unge funksjonshemmede støtter Lied-utvalgets forslag om å utvide dagens rett til videregående opplæring til en rett til fullføring. En slik endring

skifter fokus over på å lage et opplæringsløp flere elever mestrer og kommer seg gjennom. Vi viser ellers til vårt høringsvar til NOU 2019: 25.

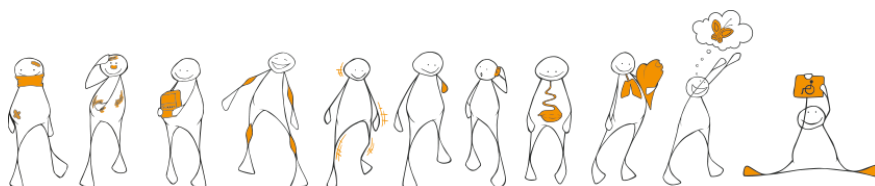
Unge funksjonshemmede er glad for å se at utvalget foreslår å videreføre retten til to ekstra skoleår for elever som mottar spesialundervisning. Mange elever som mottar spesialundervisning har behov for et lengre skoleløp for å kunne fullføre.

I tillegg foreslås det å innføre en rett til et år ekstra grunnskoleopplæring ved en videregående skole for ungdommer som ikke har fullført grunnskolen. Unge funksjonshemmede mener forslaget kan være et godt tilbud til mange elever, under visse forutsetninger. Overgangen mellom ungdomsskolen og videregående er en sårbar fase for mange elever med funksjonsnedsettelse. Flere har et dårligere faglig utgangspunkt fra ungdomsskolen, blant annet fordi de ikke har fått nødvendig tilrettelegging gjennom skoleløpet. Et tilbud om et år ekstra grunnskoleopplæring ved en videregående skole vil kunne bidra til å heve det faglige nivået for mange. Samtidig er det viktig å unngå at et slikt tilbud ender opp med å skape et A- og B-lag blant elevene, hvor elever med et lavere faglig utgangspunkt blir stigmatisert eller får et dårligere tilbud. Mange elever med funksjonsnedsettelse og kronisk sykdom møter i dag lave forventninger, sosial utestengelse og tas ut av klassefellesskapet. Det er derfor viktig at det utarbeides klare regler rundt hvordan et slikt tilbud skal organiseres, slik at dette ikke blir en skjønnsmessig vurdering ved den enkelte skole.

Utvalget foreslår at forskrift til opplæringsloven gjennomgås med sikte på at elever med særlige utfordringer lettere kan gis individuelt tilpassede løp i videregående opplæring. Unge funksjonshemmede støtter dette forslaget. Videregående opplæring er i dag lite tilpasset elever med tilretteleggingsbehov. Mer individuelt tilpassede løp er derfor positivt.

Unge funksjonshemmede mener at:

- Retten til videregående opplæring i § 6-1 bør utvides til en rett til fullføring med studie- eller yrkeskompetanse (se Lied-utvalgets forslag 1).
- Det er positivt at retten til to ekstra skoleår for elever som mottar spesialundervisning består (§ 6-5).
- Det er positivt at det innføres en rett til et år ekstra grunnskoleopplæring ved en videregående skole for ungdommer som ikke har fullført grunnskolen (§ 3-1). Det bør utarbeides klare regler rundt hvordan et slikt tilbud skal organiseres, for å unngå skjønnsmessige vurderinger ved den enkelte skole.
- Forskrift til opplæringsloven bør gjennomgås med sikte på at elever med særlige utfordringer lettere kan gis individuelt tilpassede løp i videregående.

Videregående opplæring i bedrift

Unge funksjonshemmede støtter utvalgets forslag om å revurdere lærekandidatbegrepet, og benytte «lærling» som fellesbenevnelse på alle som får fagopplæring i bedrift.

Utvalget foreslår å ikke videreføre retten til spesialundervisning for lærekandidater. Unge funksjonshemmede støtter ikke forslaget. Det samme gjelder forslaget om at lærlinger ikke lenger skal ha tilgang til PPT. Mange lærlinger har behov for faglige råd og vurderinger fra PP-tjenesten. Rettigheten bør derfor bestå.

Mange lærlinger med funksjonsnedsettelse sliter i dag med å få lærlingplass, fordi bedrifter tenker det vil være dyrt eller vanskelig å tilrettelegge for den enkelte. Selv om det fins en tilskuddsordning for bedrifter som tar imot lærlinger med funksjonsnedsettelse, er ordningen lite kjent. I tillegg har mange bedrifter og lærlinger et uoppfylt behov for støtte og veiledning om hvilke tilretteleggingsmuligheter som trengs. Unge funksjonshemmede mener derfor fylkeskommunene bør få et tydeligere ansvar for å følge opp lærlinger med tilretteleggingsbehov. En slik plikt kan gjøre det tryggere for funksjonshemmede å velge yrkesfag, få flere bedrifter til å ansette lærlinger med funksjonsnedsettelse og ruste bedriften til å gjøre kvaliteten på opplæringen best mulig.

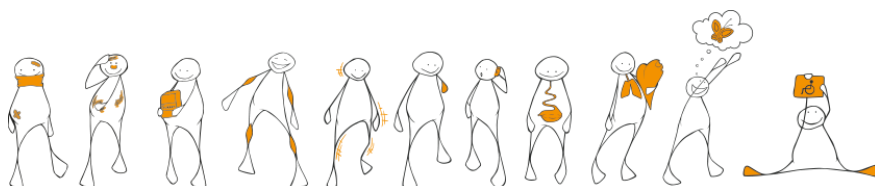
Unge funksjonshemmede mener at:

- Det er positivt at lærer kandidatbegrepet revurderes.
- Retten til spesialundervisning for lærekandidater bør bestå.
- Lærlinger må fortsatt ha rett til tilgang til PP-tjenesten.
- Den følgende setningen bør legges til under § 8-9: «Fylkeskommunen skal tilby ekstra rettleiing til lærebedrifter som har ansvar for lærlingar med nedsett funksjonsevne.»

Flerfaglig kompetanse

Utvalget mener det ikke er nødvendig å innføre krav om annen spesifikk kompetanse enn lærerkompetanse i skolen. Unge funksjonshemmede er uenig. Flerfaglig kompetanse er svært viktig for å gi et godt opplæringstilbud for elever med funksjonsnedsettelse. For å unngå store kommunale variasjoner i den flerfaglige kompetansen i skolen, bør det stilles lovkrav om ulike yrkesgrupper.

Å stille lovkrav om ulike former for kompetanse i skolen vil være i tråd med regjeringens mål om å skape et lag rundt eleven. I Stortingsmeldingen «Tett på» skriver regjeringen at man skal kartlegge situasjonen for andre yrkesgrupper i skolen,

hvilket ansvar og hvilke oppgaver ulike profesjoner bør ivareta, samt foreslå mulige tiltak (6.9). Vi mener dette bør følges opp, og at en slik kartlegging også utreder en lovfesting av ulike former for kompetanse i skolen.

Unge funksjonshemmede mener at:

- Det må stilles krav om ulike former for yrkesgrupper i skolen.

Tverrfaglig samarbeid

Utvalget foreslår å innføre en ny samarbeidslov som sikrer bedre koordinerte tjenester til barn og unge, med utgangspunkt i skissen fra 0–24-samarbeidet. Unge funksjonshemmede vil uttrykke vår støtte til utvalgets vurdering. Barn og unge med funksjonsnedsettelse og kroniske sykdommer har ofte langvarige behov for tjenester fra ulike sektorer som i liten grad snakker sammen. Sammen med sine foreldre ender disse ungdommene opp med å bruke svært mye tid og ressurser på å selv koordinere offentlige tjenester. Slik vi ser det er det behov for å tenke helt nytt når det kommer til tverrfaglig samarbeid, og det holder ikke å justere på eksisterende lovverk. Vi mener derfor at det må på plass en egen lov om tverrfaglig samarbeid.

Det er viktig å presisere at inntil en slik lov eventuelt innføres, må eksisterende bestemmelser om samarbeid i særlovgivningen bestå.

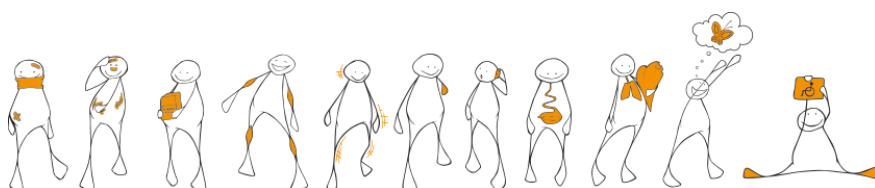
Unge funksjonshemmede mener at:

- Det er positivt at det foreslås å utarbeide en egen lov eller forskrift om samarbeid basert på skissen fra de fem direktoratene i 0–24-samarbeidet.

Kapittel 2 – Medverknad, skoledemokrati og skolereglar

Unge funksjonshemmede er svært glad for at utvalget foreslår å innføre et innledende kapittel i opplæringsloven om medvirkning, barnets beste og skoledemokrati. Vi viser ellers særlig til Barneombudets høringsuttalelse om dette kapitlet.

Det er positivt at kapitlet er plassert innledningsvis i loven, slik at bestemmelsene gjelder for hele loven. På denne måten må kommuner, fylkeskommuner og skoler gi elevene en gjennomgående mulighet til å bli hørt i alle deler av opplæringen. Samtidig mener vi nettopp dette bør komme tydeligere frem i lovteksten. Det er

kanskje tydelig for en jurist, men ikke nødvendigvis for en forelder, lærer eller rektor som mangler juridisk kompetanse eller leser loven snevert.

Vi mener også at bestemmelsene i kapittel 2 burde være mer beskrivende og konkretiseres. Utvalget foreslår å ta bort spesifikke bestemmelser om medvirkning og barnets beste fra andre deler av loven. Det er derfor særlig viktig at de generelle bestemmelsene er detaljerte og konkrete. Slik vi ser det lever ikke utvalgets forslag opp til dette.

Unge funksjonshemmede mener at:

- Det må tydeliggjøres at de innledende kapitlene av loven er generelle bestemmelser som gjelder for hele opplæringsloven.
- Bestemmelsene i kapittel 2 bør være mer beskrivende og konkretiseres.

§ 2-1 Det beste for eleven

Det er positivt at prinsippet om barnets beste tas inn i opplæringsloven. Samtidig mener vi at det bør konkretiseres ytterligere hvilke kriterier som skal inngå i barnets beste-vurderinger. Uten en konkret momentliste, er vi redd bestemmelsen om barnets beste blir for generell til at den får reelle konsekvenser i skolen. Vi viser ellers til Barneombudets hørings svar.

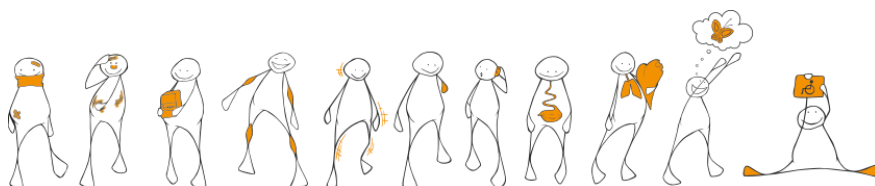
Unge funksjonshemmede mener at:

- Det må tydeliggjøres i §2-1 hvilke momenter som inngår i vurderingen av barnets beste.

§ 2-2 Elevene sin rett til å medvirke og plikt til å delta

Unge funksjonshemmede er svært glad for at utvalget foreslår å lovfeste elevenes individuelle rett til å medvirke i skolen. Elever med funksjonsnedsettelse og kronisk sykdom opplever altfor ofte at skolen bestemmer hvordan opplæringen deres skal være uten å involvere dem eller lytte til dem. Dette gjelder særlig for elever som mottar spesialundervisning, som ofte ikke blir hørt i utformingen av egen undervisning og kompetansemål. En styrking av elevenes rett til å medvirke kan bidra både til å styrke den enkeltes opplevelse av mestring og inkludering, og at undervisningen treffer bedre.

Samtidig mener vi paragrafen har flere forbedringspunkter. For det første mener vi paragrafen bør reddyres som en medvirkningsparagraf, og at de øvrige bestemmelsene om elevenes plikter bør flyttes ut. Det bør være tydelig at elever har en rett til medvirkning, uavhengig av hvilke plikter de har. For det andre mener vi bestemmelsen bør konkretiseres og utdypes. For det tredje opplever vi ordlyden

«spørsmål som gjeld dei sjølv» er en innskrenking i forhold til Barnekonvensjonens «alle forhold som vedrører barnet».

Utvalget foreslår å lovfeste en plikt for kommunene og fylkeskommunene til å følge opp elever med høyt fravær fra opplæringen. Det er utydelig hva utvalget konkret ligger i denne oppfølgingsplikten. Likevel er det positivt at kommunene og fylkeskommunene får et tydeligere ansvar for elever som har høyt fravær, slik at eventuelle tiltak kan iverksettes. Vår erfaring er at fraværsgrensen i videregående opplæring har særlig rammet elever med funksjonsnedsettelse og kronisk sykdom negativt, gjennom økt fravær og frafall. Sluttevalueringen av fraværsgrensen viser at selv om grensen har fått fraværet ned for de fleste elevene, har den slått negativt ut for sårbare elever.¹ Vi støtter forskernes anbefaling om å få på plass kompenserende tiltak for elever som fraværsgrensen har slått uheldig ut på.

Unge funksjonshemmede mener at:

- Det er svært positivt at elevers individuelle rett til medvirkning lovfestes innledningsvis i opplæringsloven.
- § 2-2 bør rendyrkes som en medvirkningsparagraf, og paragrafen bør konkretiseres og utdypes.
- Endre § 2-2 første ledd første setning til det følgende: «*Elevane har rett til å ytre seg fritt i alle forhold som vedrører dei.*»
- Det er positivt at det kommer på plass en oppfølgingsplikt av elever med høyt fravær, menplikten må konkretiseres.
- Det må komme på plass kompenserende tiltak som gjør at fraværsgrensen ikke slår uheldig ut på elever med funksjonsnedsettelse og kronisk sykdom.

§ 2-4 Skoledemokratiet

Unge funksjonshemmede mener det er positivt med en samlet bestemmelse om skoledemokrati.

Vi har forståelse for utvalgets forslag om å ta bort det lovfestede kravet til elevråd. Barn og ungdom med funksjonsnedsettelse er i stor grad underrepresentert i elevrådene, og opplever at deres interesser ofte ikke tas opp i elevrådenes arbeid. Vi mener derfor at skoledemokratiet i større grad bør ivareta behovene til mangfoldet i elevmassen. Der elevene har bestemt seg for å velge elevråd bør skolene jobbe

¹ <https://www.udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/rapporter/2020/evaluering-av-fravarsgrensen-sluttrapport.pdf>

målrettet for å øke representasjonen av elever med funksjonsnedsettelse i elevrådene.

Det er positivt at det tydeliggjøres i paragrafen at skolen skal legge til rette for og oppmuntre til at alle elevene ytrer seg og deltar i skoledemokratiet. Elever med funksjonsnedsettelse og andre elevgrupper får ofte ikke sin stemme hørt i kollektive medvirkningsprosesser i klassen. Vi mener derfor det bør tydeliggjøres at dette skal gjøres uavhengig av alder, kjønn, etnisitet, funksjonsnivå, eller sosial bakgrunn.

Unge funksjonshemmede mener at:

- Det er positivt med en samlet bestemmelse om skoledemokrati som både omfatter elevene og foreldrene.
- § 2-4 andre ledd bør endres til det følgende: «Skolen skal leggje til rette for og oppmuntre til at alle elevane ytrar seg og deltek i skoledemokratiet, *uavhengig av alder, kjønn, etnisitet, funksjonsnivå, eller sosial bakgrunn.*»

§ 2-6 Informasjon

For å kunne benytte seg av sine rettigheter, må man kjenne til dem. Det er derfor positivt at plikten til å gi informasjon blant annet om hvilke rettigheter elevene har, samles i en bestemmelse. Samtidig mener vi at plikten bør utvides til å ikke bare være en passiv informasjonsplikt, men også aktivt gi veiledning om rettigheter.

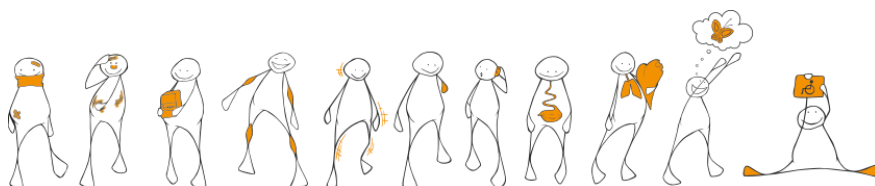
Unge funksjonshemmede mener at:

- Det er positivt at plikten til å gi informasjon samles i en bestemmelse.
- § 2-6 bør endres til det følgende: «Kommunar og fylkeskommunar skal gi elevar og foreldre den informasjonen *og rettleiinga* dei har bruk for, mellom anna om opplæringa, skolemiljøet og skolereglane, og om dei rettane og pliktene elevane elles har.»

Kapittel 3 – Rett og plikt til grunnskoleopplæring

§ 3-2 Plikt til grunnskoleopplæring

Unge funksjonshemmede støtter ikke forslaget om å fjerne kravet til sakkyndig vurdering før elever kan fritas fra opplæringsplikten i grunnskolen. I dag får mange elever med funksjonsnedsettelse fritak fra fag i skolen. Ofte blir fritak brukt som en enkel løsning av skolene i stedet for å tilrettelegge, og bygger på lave forventninger til elever med funksjonsnedsettelse. Dette kan føre til betydelige kunnskapshull som

gjør at man ikke klarer å fullføre videregående skole med studiekompetanse. I tillegg kan eleven falle utenfor det sosiale fellesskapet i klassen.

Nettopp på grunn av de alvorlige følgende fritak kan få for den enkelte elev, mener vi det er viktig at det innhentes faglige råd fra en uavhengig instans. PP-tjenesten vil også i disse sakene kunne foreslå tilretteleggingstiltak som skolen selv ikke har tenkt på.

Det er positivt at terskelen for å gi fritak fortsatt skal være svært høy. Vi opplever likevel at muligheten til å gi fritak ofte ikke praktiseres på denne måten av flere kommuner. I Stortingsmeldingen «Tett på», melder regjeringen at den vil be Utdanningsdirektoratet se til at regelverket for fritak i fag blir riktig forstått og fulgt opp i kommunene (s. 51). Vi forventer at dette følges opp.

Det bør også vurderes å stramme inn i lovverket knyttet til fritak. Fritak bør være aller siste utvei, og ikke brukes som en erstatning til å tilrettelegge som vi ofte opplever at den blir i dag. I stedet bør tilretteleggingen i skolen styrkes, slik at så mange elever som mulig klarer å fullføre ordinær undervisning uten fritak. En mulighet er at det presiseres i loven at alle mulige tiltak skal være utprøvd før fritak blir gitt.

Unge funksjonshemmede mener at:

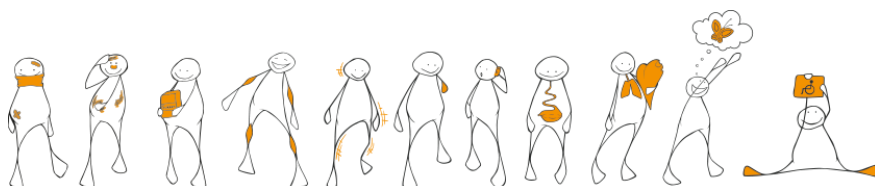
- Kravet til sakkyndig vurdering ved fritak fra opplæringsplikten bør videreføres.
- Det bør sørges for at kommunene og fylkeskommunene har en riktig forståelse for regelverket knyttet til fritak fra fag.
- Terskelen for å gi fritak i opplæringsplikten må være svært høy, og helst strammes inn.

Kapittel 5 – Skyss, leksehjelp, SFO og overgang fra barnehage til skole

§ 5-6 Overgangen fra barnehagen til skolen

Utvalget foreslår å videreføre kravet til kommunen om å sørge for en trygg og god overgang fra barnehagen til skolen og skolefritidsordningen. Vi mener det er skuffende at utvalget ikke også har utredet en tilsvarende plikt for overgangen mellom barneskolen og ungdomsskolen eller overgangen mellom ungdomsskolen og videregående skole.

Mange elever med funksjonsnedsettelse og kronisk sykdom opplever overganger mellom skolenivå som utfordrende. Det kreves ofte mye tid og krefter på å få på plass tilrettelegging når man starter på en ny skole. Flere elever har hatt et godt tilbud på barneskolen eller ungdomsskolen, men opplever å måtte begynne på nytt

med å skape forståelse for sine behov når de går over til et nytt skolenivå. Viktige årsaker til dette er manglende informasjonsutveksling mellom skolene, og at nødvendig kompetanseheving eller tilretteleggingstiltak ikke kommer i gang før skolestart. Det er derfor behov for lovfestede plikter til å sørge for trygge og gode overganger fra barneskole til ungdomsskole og fra ungdomsskole til videregående skole. Elever med tilretteleggingsbehov må særlig ivaretas.

Overgangen mellom ungdomsskole og videregående er spesielt sårbar for elever med tilretteleggingsbehov. Her overføres ansvaret for opplæringen fra kommunen til fylkeskommunen, og på grunn av manglende samarbeid går mye viktig informasjon ofte tapt i overgangen. I Innstilling 188 S (2019-2020) ber utdannings- og forskningskomiteen regjeringen se spesielt på regelverket for overgangen mellom ungdomsskole og videregående opplæring. Komiteen skriver at den finner det naturlig at regjeringen legger frem konkrete forslag til hvordan overgangen kan bedres, særlig for elever med spesialpedagogiske behov. Vi ber om at komiteens innstilling følges opp.

Unge funksjonshemmede mener at:

- Det må innføres en lovfestet plikt til å sørge for en trygg og god overgang fra barneskolen til ungdomsskolen, spesielt for elever med tilretteleggingsbehov.
- Det må innføres en lovfestet plikt til å sørge for en trygg og god overgang fra ungdomsskolen til videregående skole, spesielt for elever med tilretteleggingsbehov.

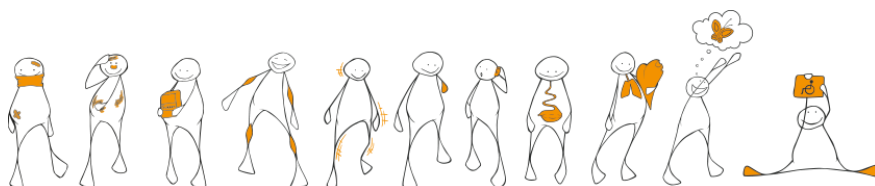
Kapittel 9 – Skyss, bustad og oppfølgingsteneste

§ 9-4 Oppfølgingsteneste for ungdom som ikkje er i vidaregåande opplæring eller i arbeid

Lied-utvalget foreslår å utvide oppfølgingstjenestens ansvar til å også jobbe forebyggende for å hindre at elever ikke gjennomfører videregående skole. Unge funksjonshemmede støtter dette forslaget. Slik vi ser det vil dette kunne bidra til å hindre mange elever fra å falle fra videregående opplæring, og få nødvendig oppfølging mens de fremdeles er i opplæringsløpet.

Unge funksjonshemmede mener at:

- Oppfølgingstjenestens ansvar bør utvides til å også jobbe forebyggende for å hindre at elever avbryter videregående skole.

Kapittel 10 – Universell opplæring og individuell tilrettelegging

Unge funksjonshemmede støtter utvalgets forslag om å dele opp retten til spesialundervisning i tre rettigheter: rett til individuelt tilrettelagt opplæring, rett til personlig assistanse, og rett til fysisk tilrettelegging (modell 1). Slik vi ser det er det kun denne av de tre modellene som ivaretar elevenes rettigheter og interesser.

§ 10-1 Universell opplæring'

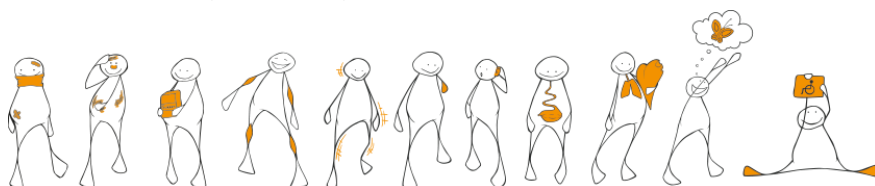
Unge funksjonshemmede støtter ikke forslaget til §10-1 og å endre betegnelsen *tilpasset opplæring* til *universell opplæring*. Vi forstår utvalgets intensjoner om at den ordinære opplæringen skal kunne romme flest mulig av elevene, men mener forslaget til lovtekst i §10-1 ikke reflekterer denne intensjonen.

Vi mener det er svært uklart hva som konkret ligger i begrepet «universell opplæring». Utvalget trekker i sitt forslag paralleller til likestillings- og diskrimineringsloven (LDL), og begrepsparet universell utforming og individuell tilrettelegging. Etter vårt syn er universell utforming som begrep uegnet for direkte overføring til det pedagogiske innholdet i skolen, slik utvalget presenterer det.

I utvalgets forslag står det at universell opplæring innebærer at opplæringen skal være tilfredsstillende for flest mulig av elevene *uten individuell tilrettelegging*. Formuleringen etterlater et inntrykk av at skolen ikke er pliktet til å tilrettelegge den ordinære opplæringen til den enkelte elev. Dette er svært uheldig. Individuell tilrettelegging er nettopp en av de viktigste forutsetningene for en tilfredsstillende opplæring. Enhver skole har et stort mangfold av elever med svært ulike behov. For at elevene skal få en tilfredsstillende opplæring, må lærerne praktisere en viss grad av ulikebehandling og individuell tilrettelegging i den ordinære opplæringen. Mange elever med funksjonsnedsettelse har behov for noe tilrettelegging i den ordinære opplæringen, uten at de nødvendigvis trenger spesialundervisning. Disse elevene er ikke godt nok ivare tatt av utvalgets forslag.

Vi er også skeptisk til utvalgets forslag om at opplæringen skal være *tilfredsstillende*. Vi mener det er mindre definerbart hva som gjør en opplæring tilfredsstillende, sammenlignet med dagens «tilpassning til elevens evner og forutsetninger». Begrepet tilfredsstillende opplæring kan gi et større skjønn til den enkelte skole til å selv definere hva som skal inngå i den universelle / tilpassede opplæringen. Det vil i så fall kunne bidra til større kommunale forskjeller i opplæringstilbudet til elever med tilretteleggingsbehov.

Unge funksjonshemmede anerkjenner at tilpasset opplæring er et begrep som har mangler og kan være vanskelig å definere. Likevel er forslaget til §10-1 slik vi ser det ikke en god erstatning til dagens bestemmelse. Vi mener det ikke er forsvarlig å fjerne tilpasset opplæring som begrep før man er sikker på at man har en god og

forståelig erstatning. Vi mener derfor bestemmelsen om tilpasset opplæring i dagens opplæringslov bør beholdes.

Vi mener også det er uheldig at bestemmelsen om universell opplæring / tilpasset opplæring er plassert først i kapittel 10 i lovforslaget. Dagens bestemmelse om tilpasset opplæring er plassert helt innledningsvis i opplæringsloven, noe som signaliserer at paragrafen er svært viktig og legger overordnede føringer for hele loven. Det samme burde derfor være tilfelle også i ny opplæringslov. Vi mener derfor bestemmelsen bør flyttes til lovens innledende kapittel.

Unge funksjonshemmede mener at:

- Dagens bestemmelse i opplæringsloven om tilpasset opplæring bør beholdes, og være plassert innledningsvis i loven

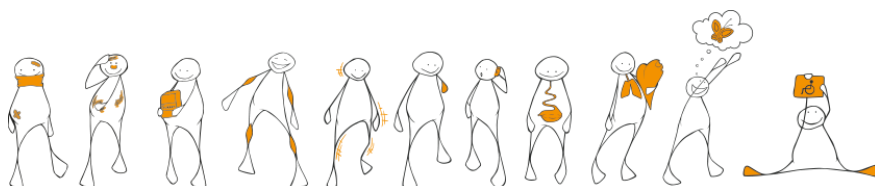
§ 10-2 Plikt til å sikre tilfredsstillende utbytte av opplæringa (aktivitetsplikt)

Unge funksjonshemmede mener det er positivt at skolens plikt til å følge med, melde fra og følge opp klargjøres og sammenfattes i en egen bestemmelse.

Det er positivt at utvalget foreslår delplikter til å oppfylle den tilpassede opplæringen. Samtidig mener vi pliktene gjennomgående burde plasseres på skolen, og ikke kommunen og fylkeskommunen som utvalget foreslår. Om disse pliktene skal fungere godt, er det viktig at det er tydelig hvem som har ansvar, på samme måte som i dagens opplæringslov § 9A.

Utvalget foreslår å innføre begrepet *forsterket innsats*, og at dette delvis skal erstatte dagens bestemmelse om tidlig innsats og intensiv opplæring. Unge funksjonshemmede er positiv til endringen. Vi er særlig glad for at plikten til å gi forsterket innsats skal gjelde alle elever, og ikke kun de yngste. Utfordringer kan oppstå gjennom hele opplæringsløpet, også på ungdomsskolen og videregående. Det er derfor positivt at skolen må iverksette tiltak raskt også for de eldre elevene.

Vi er derimot skeptisk til at forsterket opplæring skal knyttes opp til om elevene «*er i ferd med å bli hengende etter i opplæringa*». For det første er formuleringen slik vi ser det stigmatiserende, og plasserer ansvaret over på den enkelte eleven. Vi ber derfor om at denne setningen omformuleres til å fokusere på i hvilken grad man har forventet progresjon. For det andre gir formuleringen inntrykk av at den forsterkede innsatsen er midlertidig og kortvarig, og ikke dekker elever med behov for mer varige former for tilrettelegging. Utvalget skriver at plikten til å gi forsterket innsats handler om å gi «*konsentrert og målrettet opplæring slik at forventet progresjon kan bli nådd*» (s. 370). Mange elever har et varig behov for tilrettelegging som er mindre omfattende, og vil kunne få stort utbytte av enkle tilretteleggingstiltak innenfor den

tilpassede opplæringen. Plikten til å gi forsterket innsats bør også gjelde for disse elevene.

Vi er også bekymret for at en utilsiktet konsekvens av forslaget om forsterket innsats kan være at det vil ta lengre tid før elever med behov for individuelt tilrettelagt opplæring får vedtak om dette, fordi flere tiltak skal utprøves i det universelle først. Det er allerede et stort problem med dagens spesialundervisning at det tar lang tid før elevene får hjelp. Dette må ikke forsterkes. Vi mener derfor det må tydeliggjøres at elever med behov for individuelt tilrettelagt opplæring skal få det med en gang, uten å måtte gå via forsterket innsats (se også innspill til § 10-3).

Utvalget foreslår å videreføre at eneundervisning skal kunne gis i en kort periode som del av den forsterkede innsatsen uten at det er gitt samtykke til dette. Vi frykter denne åpningen vil kunne misbrukes, og føre til at mange elever tas unødvendig ut av fellesundervisningen mot deres vilje. Unge funksjonshemmede mener inkludering og tilrettelegging i klassefellesskapet må være hovedregelen i skolen. Der eleven tas ut av undervisningen, må det alltid være elevens egne ønsker som er førende. Det bør derfor være et krav at eleven samtykker til eneundervisning.

Unge funksjonshemmede mener at:

- Det er positivt at «forsterket innsats» innføres som ny betegnelse, og at plikten utvides til å gjelde alle elever og alle fag.
- Formuleringen «elevar som er i ferd for å bli hengande etter i opplæringa» bør erstattes med «*elevar som ikkje har forventet progresjon.*»
- Plikten til å gi forsterket innsats bør utvides til å også gjelde for elever med varige behov for tilrettelegging som er mindre omfattende.
- Det må tydeliggjøres at elever med behov for individuelt tilrettelagt opplæring skal få det med en gang, uten å måtte gå via forsterket innsats.
- § 10-2 tredje ledd andre setning bør endres til: «Forsterka innsats skal i hovudsak gis i klassefellesskapet. Om det er til det beste for eleven og eleven samtykker til det, kan den forsterka innsatsen i ein kort periode givast som eineundervisning.»
- Skolen bør gjennomgående være pliktsubjekt i paragrafen.

§ 10-3 Individuelt tilrettelagt opplæring

Unge funksjonshemmede støtter forslaget om å innføre begrepet *individuelt tilrettelagt opplæring* som en erstatning til spesialundervisning. Vi er enig med utvalget i at spesialundervisning som begrep er upresis og utdatert. Unge funksjonshemmede mener hovedutfordringen vi har for å realisere et godt spesialpedagogisk tilbud er holdninger. Vi har forståelse for utvalgets argument om at dagens lovverk kan gi et uheldig inntrykk av at elever som mottar

spesialundervisning ikke er «normale», og trenger noe spesielt. Individuelt tilrettelagt opplæring er derfor et mer treffende begrep. Samtidig vil vi understreke at å gjøre om på begreper i loven ikke løser de største utfordringene med dagens spesialundervisning: manglende kompetanse, lave forventninger, utilstrekkelige ressurser, og ekskludering fra klassefelleskapet.

Som nevnt over mener vi det bør være tydeligere at elever med behov for individuelt tilrettelagt opplæring skal få det med en gang, uten å måtte gå via forsterket innsats. Det vil i så fall være svært uheldig. Noen elever har tilretteleggingsbehov som aldri vil kunne løses gjennom universell opplæring eller forsterket innsats. Disse elevene må få hjelp fortere enn i dag, ikke senere. Derfor foreslår vi det presiseres i paragrafen at elever som har et behov for individuelt tilrettelagt opplæring må få dette uten opphold.

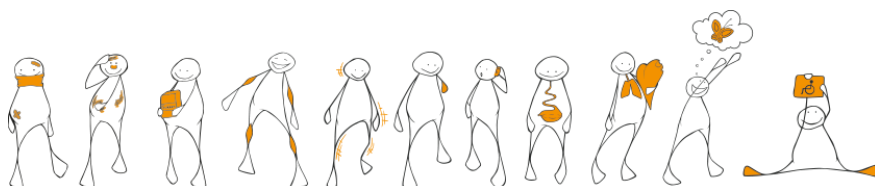
Unge funksjonshemmede mener at paragrafen burde være tydeligere på at individuelt tilrettelagt opplæring skal være inkluderende. Selv om begrepet i seg selv er positivt, kan formuleringen «individuelt tilrettelagt» uten videre presisering misforstås som at undervisningen skal foregå som eneundervisning eller utenfor fellesskapet. En av hovedutfordringene med dagens spesialundervisning er at mange elever tas ut av den ordinære undervisningen selv når tilrettelegging i klasserommet er mulig. Dette får ofte negative konsekvenser for den enkeltes sosiale deltakelse og opplevelse av mestring. Samtidig er det en myte at spesialundervisning er det samme som undervisning utenfor klassen, og nødvendigvis er ekskluderende. God spesialundervisning virker, og er inkluderende. En forutsetning for inkludering er at en større del av spesialundervisningen skjer i klasserommet. Loven bør derfor være tydelig på at individuelt tilrettelagt opplæring hovedsakelig skal gis i klassefelleskapet. Elevens egne ønsker må veie tungt.

Unge funksjonshemmede mener at:

- Det er positivt at begrepet «spesialundervisning» blir erstattet av «*individuelt tilrettelagt opplæring*».
- Det bør spesifiseres i paragrafen at «*Elevar som har behov for individuelt tilrettelagd opplæring, skal få dette utan opphald.*»
- Det bør spesifiseres i paragrafen at «*Individuelt tilrettelagt opplæring skal som hovudregel bli gitt i klassefelleskapet. Eleven sine egne ønsker og behov skal vege tungt i organiseringa av den individuelt tilrettelagde opplæringa.*»

§ 10-4 Vedtak om individuelt tilrettelagd opplæring

Utvalget foreslår å hovedsakelig videreføre dagens saksbehandlingsregler om krav til sakkyndig vurdering før det fattes vedtak om individuelt tilrettelagt opplæring. Dette er positivt. Samtidig har vi noen innvendinger til reglene.

I lovforslaget står det at kommunen og fylkeskommunen kun kan fravike fra den sakkyndige vurderingen om de kommer frem til at eleven kan få tilfredsstillende opplæring «*på ein annan måte*». Denne formuleringa er uheldig, fordi den gir skulen et skjønn til å se bort ifra velbegrunnede faglige råd fra PPT og gi eleven et dårligere opplæringstilbud på grunn av økonomiske hensyn eller andre forhold på skolen. I stedet burde skolen kun ha adgang til å fravike fra sakkyndige vurderinger om det gir eleven et *bedre* opplæringstilbud.

I dag har også eleven og foreldrene rett til å kreve en sakkyndig vurdering. Utvalget skriver at denne rettigheten skal bestå, men den er likevel ikke å finne hverken i forslaget til lovtekst eller i merknadene. Dette er en viktig rettighet som elever og foreldre må kjenne til, og som derfor bør stå i loven.

Unge funksjonshemmede mener at:

- § 10-4 andre ledd første setning bør endres til: «Kommunen og fylkeskommunen kan berre fråvike den sakkunnige vurderinga dersom dei kjem til at eleven kan få tilfredsstillande opplæring *på ein betre måte*.»
- Det bør stå i lovteksten at eleven og foreldrene har rett til å kreve en sakkyndig vurdering.

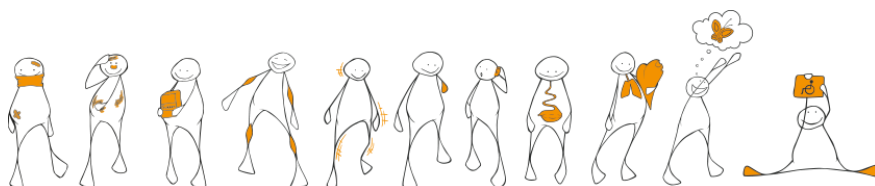
§ 10-5 Kva den sakkunnige vurderinga skal innehalde

Unge funksjonshemmede er glad for at utvalget foreslår å fortsatt stille krav til innhold i sakkyndige vurderinger. Gode sakkyndige vurderinger er grunnlaget for en inkluderende spesialundervisning som treffer den enkeltes behov.

Samtidig mener vi det også bør stilles krav om at sakkyndige vurderinger må presisere hvilken kompetanse de som skal gjennomføre den individuelt tilrettelagte opplæringen skal ha. Regjeringen har selv foreslått en slik presisering i Stortingsmeldingen «Tett på» (kap. 5.10). Elever med funksjonsnedsettelse og kronisk sykdom er en svært mangfoldig gruppe med ulike behov. For at individuelt tilrettelagt opplæring skal fungere godt, er det helt nødvendig at eleven har skolepersonell rundt seg som har kunnskap om hans/hennes spesifikke vansker og tilretteleggingsbehov. Vi håper derfor dette blir fulgt opp.

Unge funksjonshemmede mener at:

- Det følgende leddet bør legges til under § 10-5 om krav til innholdet i sakkyndig vurdering: «*e) kva for kompetanse dei som skal gjennomføre individuelt tilrettelagd opplæring skal ha*».

§ 10-6 Krav om kompetanse for å gi individuelt tilrettelagt opplæring

Unge funksjonshemmede er fornøyd med grepene utvalget foreslår for å sikre at individuelt tilrettelagt opplæring gis av kvalifisert personale. Det er særlig positivt at det kun er lærere som skal kunne gi individuelt tilrettelagt opplæring, og at muligheten til å bruke assistenter i opplæringen strammes inn. I dag er det alt for mange elever som mottar spesialundervisning fra ufaglærte assistenter med lav kompetanse. Konsekvensen er at disse elevene ofte møter lave forventninger, får dårligere faglig utbytte, og ikke får den tilretteleggingen de trenger. Det er derfor viktig at det stilles strengere kompetansekrav.

Unge funksjonshemmede støtter utvalgets forslag om å tydeliggjøre at det kun kan gjøres unntak fra kompetansekravene for å gi individuelt tilrettelagt opplæring om det vil gi eleven bedre opplæring, og om personen har en kompetanse som i større grad kan ivareta elevens behov. I mange tilfeller er for eksempel en spesialpedagog mer egnet til å planlegge, gjennomføre og følge opp undervisningen enn en lærer. Det er bra at utvalget understreker at det kun er adgang til å gi unntak om det er til det beste for eleven, slik at unntaksbestemmelsen ikke misbrukes til å ta i bruk assistenter.

Vi viser også til våre kommentarer til § 15-4 under.

Unge funksjonshemmede mener at:

- Det er svært positivt at bare personer som er ansatt i lærerstilling skal kunne gi individuelt tilrettelagt opplæring.
- Det er svært positivt at det kun kan gjøres unntak fra kompetansekravene for å gi individuelt tilrettelagt opplæring dersom det vil gi eleven bedre opplæring, og at unntak bare kan gjøres for personer med høy og relevant kompetanse som gjør dem særlig egnet til å ivareta elevens behov.

§ 10-9 Personleg assistanse / § 10-10 Fysisk tilrettelegging og tekniske hjelpemiddel

Unge funksjonshemmede er svært positiv til at utvalget foreslår å skille ut personlig assistanse og fysisk tilrettelegging som selvstendige rettigheter. I dag er det mange elever som kun har behov for assistanse eller fysisk tilrettelegging i skolen, og som ikke trenger tilrettelegging av selve opplæringen. Det er unødvendig at samtlige av disse elevene i dag må få vedtak om spesialundervisning og sakkyndig vurdering av PPT. Det har også vært utydelig i dagens lovverk at disse rettighetene har vært en del av retten til spesialundervisning. Vi håper forslaget vil bidra til at flere elever får tilgang på rettighetene sine tidligere, og at PP-tjenesten sparer ressurser.

Samtidig er det viktig å presisere at flere elever har behov for både individuelt tilpasset opplæring og assistanse/fysisk tilrettelegging. For mange av disse elevene henger den pedagogiske tilretteleggingen tett sammen med assistansebehovet eller

den fysiske tilretteleggingen, og det er behov for en samlet vurdering fra fagfolk med spesialisert kompetanse. I noen tilfeller er det behov for en sakkyndig vurdering fra PPT. I slike tilfeller vil ikke skolen ha den nødvendige kompetansen for å kunne fatte et vedtak om assistanse/fysisk tilrettelegging alene. Vi mener derfor skolen bør ha en plikt til å innhente faglige råd fra PPT eller andre instanser om det er nødvendig. I tillegg bør eleven og foreldrene kunne kreve at faglige råd blir innhentet.

Unge funksjonshemmede mener at:

- Det er positivt at personlig assistanse og fysisk tilrettelegging skilles ut som egne rettigheter.
- Den følgende formuleringen bør legges til i § 10-9 og § 10-10: «*Rektor skal innhente faglege råd frå PPT eller andre instansar om det er nødvendig. Eleven og foreldra kan kreve at faglige råd blir innhenta.*»

§ 10-11 Opplæring i bruk av tekniske hjelpemiddel og i mobilitet

Unge funksjonshemmede mener at retten til opplæring i bruk av tekniske hjelpemidler og i mobilitet ikke bør begrenses til blinde eller sterkt svaksynte, men bør utvides til å gjelde for alle elever som har behov for dette. Elever med bevegelsehemninger og hørselshemninger har blant annet ofte et behov for slik opplæring. Vi ser derfor ingen grunn til at rettigheten er begrenset til en type funksjonsnedsettelse.

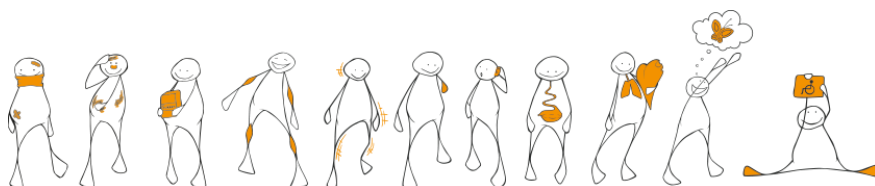
Unge funksjonshemmede mener at:

- § 10-11 første setning bør endres til det følgende: «*Elevar som har behov for det, har rett til nødvendig opplæring i bruk av tekniske hjelpemiddel.*»

§ 10-12 Pedagogisk-psykologisk teneste

Unge funksjonshemmede er glad for å se at utvalget presiserer at PP-tjenesten skal bestå. En uavhengig PP-tjeneste som utarbeider sakkyndige vurderinger er en av de viktigste rettssikkerhetsgarantiene for elever med funksjonsnedsettelser og kronisk sykdom i skolen.

Det er positivt at PP-tjenestens mandat foreslås utvidet til å ikke bare rette seg mot elever med «særlige behov», men mot alle elever. Unge funksjonshemmede mener PPTs systemrettede arbeid med å gi råd og støtte til skolene må styrkes. Dette kan bidra til at kompetansen på skolene heves, at flere elever får nødvendig tilrettelegging i den ordinære opplæringen, og at de elevene som trenger individuelt tilrettelagt opplæring får raskere og bedre hjelp.

Som nevnt ovenfor, er elever med funksjonsnedsettelse og kronisk sykdom en svært mangfoldig gruppe med ulike behov. Det er derfor viktig at ansatte i PP-tjenesten har diagnose-spesifikk kompetanse når de utarbeider sakkyndige vurderinger. Dette er ofte ikke tilfellet i dag. Det bør derfor tydeliggjøres i lovverket at den som utarbeider en sakkyndig vurdering må ha kompetanse på elevens vansker. Hvis den ansatte ikke har den nødvendige kompetansen, må den bli innhentet fra andre fagmiljøer som Statped.

Unge funksjonshemmede mener at:

- Det er positivt at PP-tjenesten består som uavhengig faglig instans
- Det er positivt at PP-tjenestens mandat foreslås utvidet til å ikke bare rette seg mot elever med «særlige behov», men mot alle elever.
- Den følgende setningen bør legges til under § 10-12 tredje ledd: «Den som utarbeider sakkunnig vurdering må ha kompetanse på elevens vansker. Om ein ikkje har denne kunnskapen sjølv, må den bli innhenta.»

Plikt til å utforme læremidler

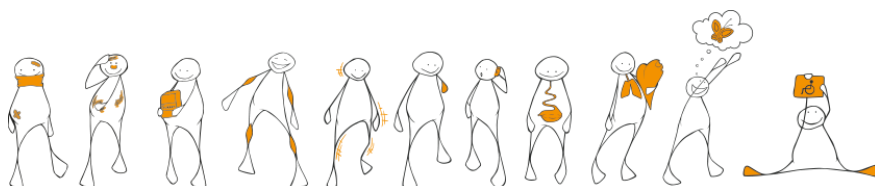
Det er uheldig at bestemmelsen om statens plikt til å sørge for læremidler er tatt ut. Å skaffe tilrettelagte lærebøker og annet materiell har over lang tid vært en utfordring særlig for synshemmede elever. Utvalgets forslag til §10-10 og §10-11 omfatter blant annet tekniske hjelpemidler, fysisk tilrettelegging, og opplæring i tekniske hjelpemidler. Ut i fra lovteksten er likevel det likevel ikke tydelig at læremidler som bøker dekket av denne retten. For at den enkelte elev og foresatte skal være klar over at plikten eksisterer, bør den beholdes i opplæringsloven.

Unge funksjonshemmede mener at:

- Statens plikt til å sørge for læremidler bør bestå.

Kapittel 11 – Skolemiljøet til elevane

Unge funksjonshemmede er glad for å se at utvalget foreslår å i hovedsak videreføre dagens lovverk om psykososialt miljø. Elevens behov og rettigheter har stått sterkt i § 9-A i dagens opplæringslov, noe vi mener fortsatt bør være tilfelle. For mer detaljerte kommentarer til endringene utvalget foreslår, viser vi til Barneombudets hørings svar. Her vil vi avgrense oss til å kommentere utvalgets foreslåtte endringer i håndhevingen av reglene om psykososialt miljø.

§ 11-6 Fylkesmannen si handheving av aktivitetsplikta i enkeltsaker

Utvalget foreslår at fylkesmannen som hovedregel kan pålegge kommunen om å rette forholdet om aktivitetsplikten ikke er oppfylt, noe som i praksis innebærer å sende saken tilbake til skolen. Fylkesmannen kan kun vedta direkte hva skolen skal gjøre om saken er unødig forsinket eller om det er grunn til å tro at kommunen eller fylkeskommunen ikke kommer til å oppfylle pålegget. Forslaget tar i realiteten bort store deler av fylkesmannens verktøykasse i skolemiljøsaker, noe som er en betydelig svekkelse av barn og unges rettsvern. Vi frykter at forslaget vil kunne føre til at flere skolemiljøsaker drar ut i tid og blir kastet frem og tilbake.

Unge funksjonshemmede mener at:

- Fylkesmannen bør kunne vedta direkte hva skoler skal gjøre i skolemiljøsaker.

Kapittel 13 – Organiseringa av opplæringa, læremiddel og opplæringspråk

Lærernormen

Unge funksjonshemmede er uenig med utvalgets forslag om å avvikle lærernormen, som fastsetter et krav til lærertetthet i grunnskolen. Flere lærerressurser i skolen gir mer tid til å gi tilpasset opplæring til hver enkelt elev. Lærernormen burde derfor bestå.

Unge funksjonshemmede mener at:

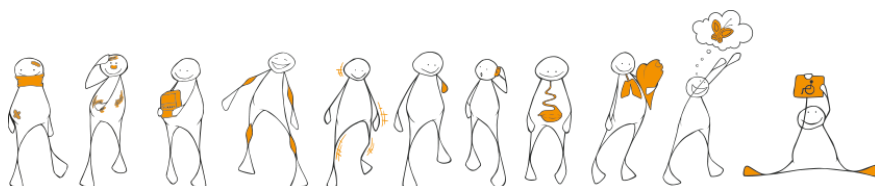
- Lærernormen i dagens forskrift til opplæringsloven § 14A-1 bør bestå.

§ 13-3 Gjennomføring av opplæringa med tekniske hjelpemiddel utan at læraren er til stades saman med elevane (fjernundervisning)

Koronapandemien har illustrert behovet for å ha gode systemer for fjernundervisning i skolen. Mange elever med funksjonsnedsettelser har fått erfare de siste månedene at tekniske løsninger som tas i bruk i fjernundervisning ofte er mangelfulle når det kommer til tilgjengelighet. Vi ber derfor om at det tydeliggjøres i lovverket at de tekniske hjelpemidlene som tas i bruk oppfyller kravene til universell utforming.

Unge funksjonshemmede mener at:

- §13-3 bør endres til det følgende: «Kommunen og fylkeskommunen må i så fall kunne godtgjere at denne opplæringa er trygg, pedagogisk forsvarleg, og at dei tekniske hjelpemidla oppfyller kravene til universell utforming.»

Kapittel 14 - Rådgiving

§ 14-1 Rådgiving og utdannings- og yrkesvalg / § 14-2 Rådgiving om sosiale og personlege forhold

Unge funksjonshemmede er uenig med utvalgets forslag om å avvikle den individuelle retten til rådgiving, og gå over til at skolen får en «sørge for»-plikt. Dette er slik vi ser det en svekkelse av rådgivingen i skolen. Utvalget begrunner forslaget med at jo viktigere tiltaket er for å oppnå formålet med opplæring, jo større grunn er det til å gi individuelle rettigheter. Rådgivingstjenesten er svært viktig når det kommer til å skape mestring, hindre frafall, og sikre gode overganger. Dette gjelder særlig for elever med funksjonsnedsettelse, som ofte er avhengig av tettere oppfølging i overgangen mellom utdanningsnivå og mellom utdanning og arbeid. Rådgivingen bør styrkes, ikke svekkes. Dette innebærer blant annet kompetansen om tilrettelegging og rådgiving av elever med funksjonsnedsettelse og kronisk sykdom styrkes. Dette mangler i stor grad i dag.

Unge funksjonshemmede mener at tilgangen på rådgivingstjenesten må være reell. Det bør ikke være nok å ha tilgang til en rådgiver en gang i uken. Utvalget foreslår at det lovfestes at elevene skal ha «god tilgang» til rådgiving om sosiale og personlige forhold. Dette er positivt. En tilsvarende plikt bør gjelde også for rådgiving om utdannings- og yrkesvalg.

Unge funksjonshemmede er positiv til at også lærlinger skal kunne ha tilgang til rådgiving.

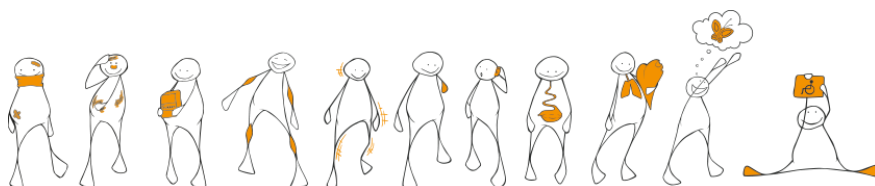
Unge funksjonshemmede mener at:

- Den individuelle retten til rådgiving må bestå.
- Det er positivt at det lovfestes at elevene skal ha god tilgang på rådgiving om sosiale og personlige forhold. Dette bør også gjelde for rådgiving om utdannings- og yrkesvalg.
- Det er positivt at også lærlinger skal ha tilgang til rådgiving.

Kapittel 15 – Personalet

§ 15-4 Kven som kan ha fagleg ansvar for undervisninga

Unge funksjonshemmede er positiv til at det presiseres at det kun er lærere som kan ha det faglige ansvaret for opplæringen, og at opplæringen må forberedes og følges opp av en lærer. Det er i dag uklart hvilke konkrete oppgaver som ligger i lærerens faglige ansvar.

Det er også positivt at det innføres et krav om at en lærer som hovedregel må være til stede sammen med eleven i opplæringssituasjonen. Dette er særlig relevant for elever som mottar spesialundervisning, som i dag ofte tas ut av klasserommet og gis opplæring fra assistenter uten at lærere er til stede. Med et slikt krav vil en lærer måtte være fysisk til stede selv om assistenter hjelper til i opplæringen.

Vi er likevel bekymret for formuleringen at lærer må være til stede «*som hovedregel*» vil kunne misbrukes. Vi frykter at kommuner og fylkeskommuner vil bruke dette som en åpning til å fortsette å ta i bruk assistenter i planlegging og gjennomføring av undervisningen. Selv om utvalget tydeliggjør at hovedregelen må forstås som et strengt krav og at økonomiske hensyn ikke er en begrunnelse, er det ikke klart utifra lovteksten. Vi ber derfor om at dette kommer tydeligere frem.

Unge funksjonshemmede mener at:

- Det er positivt at det bare er lærere som skal kunne ha det faglige ansvaret for opplæringen, og at opplæringen må forberedes og følges opp av en lærer.
- Det er positivt at det innføres et krav om at en lærer som hovedregel må være til stede sammen med eleven i opplæringssituasjonen. Departementet bør gi kommunene og fylkeskommunene tydelig informasjon om at regelen skal forstås strengt og at økonomiske hensyn i seg selv ikke er en begrunnelse.
- Den følgende setningen bør legges til i § 15-4: «*Skolen skal ha ei god grunngjeving for å gjennomføre opplæringa utan lærar. Økonomiske hensyn er ikkje grunnlag for unntak.*»

Kapittel 20 – Privat opplæring

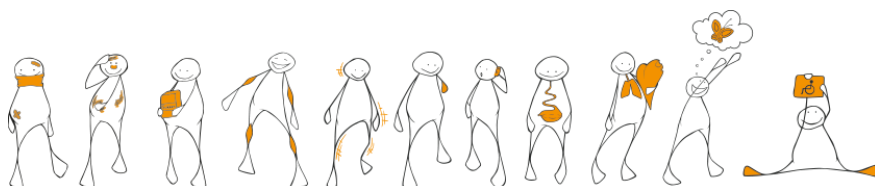
§ 20-2 Ansvar for private grunnskolar

Utvalget foreslår at plikten til å gi universell opplæring ikke skal gjelde private skoler. Unge funksjonshemmede mener forslaget er uheldig, særlig siden elever ved private skoler heller ikke har rett på individuelt tilpasset opplæring. Selv om forutsetningen for opplæringen delvis er annerledes ved private skoler, har elevene i like stor grad behov for tilpasning av undervisningen.

Vi støtter utvalgets forslag om å gi elever ved private skoler tilgang til PP-tjenesten. Alle elever bør ha mulighet til å få en vurdering av sine tilretteleggingsbehov, uavhengig av om man går på offentlig eller privat skole.

Unge funksjonshemmede mener at:

- Plikten til å gi universell opplæring bør også gjelde for private skoler.

- Det er positivt at elever i private grunnskoler skal ha samme tilgang til PP-tjenesten som elever i den offentlige skolen har.

Kapittel 26 – Organiseringen av opplæringen

Unge funksjonshemmede er svært bekymret for at mange elever får opplæringen sin utenfor skolen og klassen. I dag plasseres mange elever som mottar spesialundervisning i egne spesialklasser eller -avdelinger. Opplæring utenfor klassen henger ofte tett sammen med bruk av ufaglært personell, lave forventninger, manglende sammenheng mellom opplæringen i og utenfor klassen, og manglende tilhørighet til klassefelleskapet. FNs barnekomité er tydelig på at inkludering må prioriteres fremfor spesialklasser og spesialinstitusjoner.² Hovedregelen må være inkludering i klassefelleskapet, også for elever som mottar spesialundervisning.

Vi mener det er problematisk at det ikke fremkommer fra loven hvilke vilkår som må være oppfylt dersom en elev skal tas ut av den ordinære opplæringen. Det må derfor lovfestes tydelige krav som må oppfylles før en elev lovlig kan motta hele eller deler av opplæringen utenfor klassen eller skolen. Det bør blant annet kun være mulig å ta en elev ut av fellesopplæringen dersom vedkommende selv ønsker det.

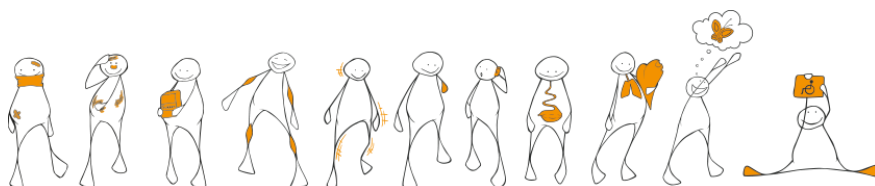
Unge funksjonshemmede mener at:

- Det må lovfestes tydelige krav som må oppfylles før en elev lovlig kan motta hele eller deler av opplæringen utenfor klassen eller skolen. Inkluderende opplæring i klassefelleskapet må være hovedregelen.

Kapittel 23 – Klageinstans, tilsyn og forsøk

Unge funksjonshemmede mener at dagens regler om klageinstans hovedsakelig bør videreføres. Departementet bør være klageinstans for vedtak i grunnskolen, og tilsvarende for fylkeskommunen. Vi er derfor uenig med utvalgets forslag om at hovedregelen skal være kommunal eller fylkeskommunal klagerett. Slik vi ser det er en ekstern klageinstans grunnleggende for å kunne ivareta elevenes rettssikkerhet i skolen. Det er positivt at departementet fortsatt skal være klageinstans i vedtak om

² FNs barnekomité (2018), Avsluttende merknader til Norges kombinerte femte og sjette periodiske rapport. CRC/C/NOR/CO/5-6. Para 23 d og e

individuelt tilrettelagt opplæring, fysisk tilrettelegging og personlig assistanse. Likevel mener vi dette bør gjelde alle vedtak.

Vi viser ellers til Barneombudets hørings svar på dette området.

Unge funksjonshemmede mener at:

- Dagens regler om klageinstans hovedsakelig bør videreføres.

3. Avslutning

Unge funksjonshemmede ønsker departementet lykke til i den videre oppfølgingen av NOU-en i etterkant av høringsrunden. Ta gjerne kontakt om det skulle være spørsmål rundt vårt hørings svar. Vi bistår gjerne ved behov.

Med vennlig hilsen

Leif-Ove Hansen
Generalsekretær, Unge funksjonshemmede
leif-ove@ungefunksjonshemmede.no
472 91 805

